

Bal Sevil. (2024). Gençlerin Gündelik Yaşamlarında Yoksulluk İletişim ve Medya İlişkisinin Kuruluşu, *Kritik İletişim Çalışmaları Dergisi*, 2024 güz - 02-(368-391)

GENÇLERİN GÜNDELİK YAŞAMLARINDA YOKSULLUK İLETİŞİM VE MEDYA İLİŞKİSİNİN KURULUŞU

THE ESTABLISHMENT OF RELATIONSHIP BETWEEN POVERTY COMMUNICATION AND MEDIA IN THE DAILY LIVES OF YOUNG PEOPLE

Sevil BAL^a

Doi: 10.53281/kritik.1577969

^a Dr. Öğr. Üyesi, Başkent Üniversitesi, Halkla İlişkiler ve Tanıtım Bölümü, 0000-0002-2737-4745

MAKALE BİLGİLERİ

Makale:

Gönderim Tarihi: 01.11.2024

Ön Değerlendirme: 07.11.2024

Kabul Tarihi: 27.12.2024

Anahtar Kelimeler:

Gündelik Yaşam, Gençlik,
Yoksulluk, İletişim, Medya.

Key Words:

Everyday Life, Youth, Poverty,
Communication, Media.

ÖZET

Gündelik yaşam çalışmalarına ilişkin literatür, özellikle 20. yüzyıldan bu yana, disiplinler arası sosyal bilim alanlarının özgün araştırmalarıyla gelişmektedir. İlgili literatür bu açıdan; gündelik yaşamda kabul gören ve bu nedenle sorgulanmayan bir yapı-eylem ilişkisinin rutin kuruluşuna yönelik eleştirel bir okumayı da mümkün kılmaktadır. Yoksulluğun gündelik yaşam pratikleri üzerinden değerlendirilişi böyle bir okumaya işaret etmektedir. Burada yoksulluğa ilişkin tanımlamalar ve bu tanımları yapan kaynaklar ve yoksulluğun algılanan ve deneyimlenen biçimlerine yönelik bütüncül bir değerlendirme ihtiyacı öne çıkmaktadır. Medya bu noktada tanımlayıcı bir kaynak olarak öne çıkmaktadır. Yoksulluk tanımları ve temsilini medya metinleri üzerinden ele alan araştırmaların sayısı görece daha fazla iken; bu konuyu bizzat yoksulların yaklaşımlarından hareketle yorumlayan ve medya aracılığıyla üretilen yoksulluk tanımlarını, onların bakış açısıyla değerlendiren araştırmaların sayısı oldukça sınırlıdır. Özellikle genç yoksulluğu ve medya bağlamı, medya tüketimi ve iletişim çalışmaları açısından yoğun kullanım odağı nedeniyle önem taşımaktadır. Dolayısıyla bu çalışmada yoksul gençlerin yoksulluk tanımları ve gündelik yaşamdaki pratiklerinden hareketle; yoksulluğa ilişkin görüş ve deneyimleri tartışmasında medyayla kurdukları etkileşim ve medya tüketimi yaklaşımları, bu alanda daha önce tamamlanmış bir saha çalışmasının bulgularından da yararlanılarak değerlendirilmektedir.

ABSTRACT

The study of everyday life has grown significantly in the 20th century, with interdisciplinary research contributing to our understanding of routine actions and structures. One area of focus is the evaluation of poverty through everyday practices, which calls for a comprehensive assessment of poverty definitions, sources of those definitions, and how poverty is perceived and experienced. The media plays a significant role in shaping these definitions, but while there have been numerous studies on the portrayal of poverty in media texts, limited attention has been given to the perspectives of the poor themselves. This is especially relevant in the context of youth poverty and media, as young people are highly influenced by media consumption and communication. Therefore, this study examines the views and experiences of economically disadvantaged youth regarding poverty, exploring their interactions with the media and their approaches to media consumption. The study draws on previous field research to analyze the findings and gain insight into this important topic.

© 2018- e-ISSN 2667-6850

GİRİŞ

Gündelik yaşam literatürü, 20. yüzyıldan bu yana, sosyal bilimlerin farklı alanlarındaki akademik çalışmaların artışıyla gelişerek yerleşiklik kazanmıştır. Söz konusu literatürün özgünlüğü ise, düz çizgisel bir ilerlemeci bakış yerine; sıradan insanı, üzerinde düşünülme ve hali hazırda “orada olan”ı sorunsallaştırarak mikro anlatıları öne çıkaran, rutin olanın görünmez denetimciliğine dair şüpheyi hatırlatan, çok katmanlı bir bakış açısı sunmasından kaynaklanmaktadır. Bu bakış açısı, aynı zamanda bu çalışmanın temel konusunu oluşturan genç yoksulluğu ve medya ilişkisine yönelik alternatif bir okumanın yapılabilmesini mümkün kılacaktır. Yoksulluğu dışsal ve daha çok sayılarla ifade edilen bir olgu olarak ele almak yerine, bireyin rutin gündelik yaşamını biçimlendiren, onunla bitştirilmiş bir dinamik olarak değerlendirmek, Lefebvre’nin (2013, s. 71) üzerinde durduğu anlamda “programlanan” ve esas mücadele alanı olan gündelik yaşamla kurulan paralellik üzerinden yoksulluğu anlamlandırmak önemlidir. Yazara göre, medya tüketim tartışmasını da kapsayacak şekilde gündelik yaşam unsurları olarak iş yaşamı, aile ilişkileri, boş zaman ve eğlence örgütlenmesi yeni bir tüketim ideolojisiyle düzenlenmektedir. Bu noktada da yoksulların kendi yoksulluk tanımlamaları ve bu tanımlarını oluşturan kaynaklar önem kazanmaktadır.

Kuşkusuz kitle iletişim araçları ve buna ek olarak (yeni) medya¹⁴, bu programlama mekanizmalarının önemli bir kaynağını oluşturmaktadır. Günümüzde özellikle gençlik olgusu ve gençlerin¹⁵, medyayla kurdukları etkileşim, zaman planlaması ve kullanım alışkanlıkları ve deneyimlerinin incelenmesi noktasında tüketim tartışmaları açısından önemli bir başlık olarak değerlendirilmelidir. Diğer yandan gençliğin nasıl anlamlandırıldığı ve yenilikçilik, hız, dinamizm gibi birbiriyle birlikte düşünülen başlıkların tüketim araştırmalarıyla nasıl ilişkilendiği de bir inceleme konusudur (Yentürk, 2008; Gencel Bek, 2014). Demet Lüküslü (2008), gençlik kategorisi tanımlanırken kullanılan iki farklı bakış açısından söz etmektedir. Bunlardan ilki, “aktif, dinamik, geleceğin yurttaşları, toplumu ileriye götürecek potansiyel insan kaynağı” olarak “eğitilmiş ve aydın” ideali üzerinden tanımlanan gençlik olgusudur. İkincisi ise, bu ideal durumun aksine günümüzde gençliğin “tüketim toplumunun çocukları” gibi eleştiriler üzerinden tanımlanmasını kapsamaktadır (Lüküslü, 2008: 287-288).

¹⁴ Medya, bu anlamda hem bir kitle iletişim aracı hem de teknolojiyle birlikte daha yoğun bir toplulukla etkileşim kurmayı sağlayan kitlesel bir iletişim pratiği şeklinde değerlendirilebilir. basın, radyo, (Marshall, 1999). Bir teknik, kurum, ilişkiler ağı olarak medya hem geleneksel hem de günümüz çağını tanımlayan dijitalleşme sürecini iletişimin aktörleri arasında hızlı, mekandan bağımsız (yeni) medyayı kapsamaktadır (Binark, 2007, s. 3).

¹⁵ Genç olarak tanımlanan bireyler çeşitli Avrupa Birliği raporlarında 15-29 yaş grubunda; Dünya Bankası, Birleşmiş Milletler’in çalışmalarında ise 15-24 yaş aralığındadır (Yurttagüler, 2008, s. 387). Bu çalışmada 15-24 yaş grubu genç olarak kabul edilmektedir; fakat bunun ötesinde gençlik, karar irade ve sorumluluğu ve var olma mücadelesi üzerinden de kabul görmektedir.

Gençlik, tüketim ve medya tüketimi ilişkilerinin araştırılması bu kapsamda birbirleriyle etkileşim halinde olan ve birbirlerini sürekli yeniden kuran bir bütünlük arz etmektedir. Burada kuşkusuz farklı sınıfsal ve toplumsal katmanlarda yer alan gençlik tanımlarına değinmek gerekmektedir. Bu bağlamda, medya ve yoksulluk ilişkisini anlamlandırırken genç yoksulluğu üzerine yapılan değerlendirmelerin ayrı bir yerde konumlandırılması önemlidir. Çünkü medya ile en aktif etkileşimi bulunan kategori olarak gençlerin aynı zamanda yoksul olmaları durumunda ortaya çıkan yoksulluk tanımlarının iki farklı kaynak tarafından üretildiği görülmektedir. Bu kaynaklardan ilki, medya aracılığıyla kurulan ve yeniden üretilen yoksulluk tanımlarıdır. Medya kaynağı üzerinden üretilen bu yoksulluk tanımları daha çok, medya metinlerini inceleyen temsil çalışmalarında yer almaktadır. İkinci kaynak ise, bizzat yoksulluğu deneyimleyenlerin bakış açısıyla tanımlanan yoksulluğa karşılık gelmekte ve genç yoksulların medya üzerinden tanımlanan yoksulluğu nasıl değerlendirdikleri sorusuna da yanıt aramaktadır. Medya çalışmaları kapsamında yoksulluk tanımlarını ve temsil edilmesini medya metinleri üzerinden ele alan araştırmaların sayısı görece daha fazla iken, bu konuyu bizzat yoksulların yoksulluk tanımlarından yola çıkarak yorumlayan ve medya aracılığıyla üretilen yoksulluk tanımlarını, yoksulluğu bizzat deneyimleyenlerin yorumlarıyla değerlendiren çalışmaların sayısı oldukça sınırlıdır (Erdoğan 2002; Ergül vd., 2012; Bezirgan-Arar, 2006).

Dolayısıyla bu çalışmada yoksul gençlerin bakış açılarından hareketle, kendi yoksulluk-zenginlik tanımlarının ortaya konması ve gençlerin medyayla kurdukları etkileşim çerçevesinde, medya aracılığıyla tanımlanan genç yoksulluğu kavrayışına yönelik değerlendirmelerin açıklanması amaçlanmaktadır. Çalışmanın izleğinde gündelik yaşam literatürüne ilişkin genel bir bakışın ardından, bu alanda önemli çalışmaları bulunan Henri Lefebvre, Erving Goffman ve Howard Becker'den hareketle gündelik yaşam, gençlik ve medya ilişkisi kurulmakta; ardından da yoksul gençlerin gündelik yaşamlarında deneyimledikleri yoksulluk ile medya arasında ne tür bir etkileşimden söz edilebileceğine dair bir değerlendirme sunulmaktadır. Bu kapsamda yanıtı aranan temel sorular; yoksul gençlerin, medya aracılığıyla üretilen yoksulluk ve zenginlik tanımlarını nasıl değerlendirdiği, yoksulluk tanımları ve değerlendirmeleri üzerine hangi medya metinleri ve iletişim araçlarının daha çok ön plana çıktığı, gençlerin gündelik yaşamlarının bir parçası olarak kendilerinin tanımladıkları yoksulluk ile medya aracılığıyla edindikleri yoksulluk tanımları arasında ne tür bir benzeşme ve ayrışmanın söz konusu olduğu ve medyanın yoksulluk karşısında denetimci veya özgürleştirici biçimde hangi vurgularla yorumlandığı şeklinde özetlenebilir. Çalışmada nitel araştırma yöntemi kapsamında yarı-yapılandırılmış derinlemesine mülakat tekniği uygulanmıştır.

Çalışmanın bulguları, Ankara'nın düşük sosyo-ekonomik gelir düzeyine sahip bölgelerinde ikamet eden ve yaşları 14-25 arasında değişen 10 katılımcı (5 kadın-5 erkek) ile yapılan yarı-

yapılandırılmış görüşmelere dayanmaktadır¹⁶. Yoksul gençlerin gündelik yaşam deneyimlerinden hareket eden ve kendi anlamlandırma süreçlerini odak noktasına yerleştiren bir yaklaşım benimsenmiştir. Ayrıca çalışma kapsamında geleneksel ve yeni medya tüketimine ilişkin bulgular arasındaki geçişkenliği ve ilişkiselliği, bağlantı ve kopuşları gözden kaçırmaksızın geleneksel medya ve yeni medyanın iç içe kurmuş olduğu bütüncül bir değerlendirme ihtiyacı söz konusudur. Bu sayede gençlerin kendi yoksulluk tanımlarını oluştururken, hem bir takım kaynak yetersizlikleri nedeniyle daha çok geleneksel medyayı kullanma durumları hem de yeni medyayı ne şekilde deneyimlediklerinin tartışılması hedeflenmektedir. Bu çalışmada yer verilen medya kavramı; iletişim araçları, içerikleri ve ilişkiselliğini kapsamakta; ayrıca geleneksel ve yeni medyayı içerecek şekilde kullanılmaktadır.

1. Gündelik Yaşam Literatürüne Genel Bakış

20. yüzyılın ilk yarısıyla birlikte, gündelik yaşam (everyday life) kavramını merkeze alan çalışmalar, gündelik olanı tanımlama ve onun ekonomik, sosyo-kültürel, politik bağlamlarla ilişkisini değerlendirmektedir. Söz konusu tartışmalarda öne çıkan isimler gündelik yaşamı sıradan eylemler bütünü, dönüştürücü bir toplumsal pratik veya ardındaki yapısal mekanizmaların görünür kılınması noktasında başvurulması gereken bir oluş süreci olarak farklı şekillerde değerlendirmektedir. Dolayısıyla sosyal bilimlerdeki gündelik yaşama ilişkin araştırmalar, kuramsal ve yöntemsel olarak farklı kategoriler ile bölümlendirilmektedir. Örneğin *Sociology of Everyday Life* (1981) kitabında Andrew Weigert dört başlık üzerinde durmaktadır. Bunlar; Erving Goffman'ın gündelik yaşamı anlama noktasında üzerinde durduğu dramaturjik analizi, Harold Garfinkel'in gündelik yaşamın devamlılığındaki "prosedürleri" değerlendirdiği etnometodolojik çalışması, Thomas Luckmann, Alfred Schutz gibi isimlerin gündelik bilinç oluşumu ve analizini kapsayan fenomenolojik değerlendirmeleri ve son olarak Henri Lefebvre'nin gündelik yaşamın baskıcı çelişkilerini irdeleyen eleştirel kuramdır (Marshall, 1999, s.288). Bir diğer kategorilendirmede ise, üç kuramsal çerçeve söz konusudur.

Bunlardan ilki, gündelik yaşamı üretim ve yeniden üretim ilişkileri merkezinde değerlendiren Marksist yaklaşım, ikincisi, gündelik yaşamın bilgisine odaklanan ve bilimsel araştırma sürecindeki belirleyiciliğine dikkat çeken Schutz Berger, Luckmann gibi kuramcılarının yer aldığı fenomenolojik yaklaşım ve son olarak H. Mead ve E. Goffman ile temsil edilen sembolik etkileşimcilik ve Garfinkel'in Etnometodolojisini kapsayan çatı bir kavram olarak Amerikan mikrososyolojisidir (Bovone 1989'dan aktaran Şahin ve Balta, 2001, s.186). Örneğin Schutz ve Luckmann (1973) tarafından gündelik hayat

¹⁶ Katılımcıların seçimi sırasında yoksulluk ölçütü, gelir düzeyinin yanı sıra, gençlerin çalışma durumları, yaşadıkları bölge ve konutların mekânsal bağlamı, yaşamlarını sürdürmelerini mümkün kılacak beşeri ve sosyal kaynaklara erişimleri ve toplumsal görünürlükleri gibi çeşitli dinamiklerle birlikte ele alınmış, buna uygun gençlerin çalışma kapsamına uygun olduğu sonucuna varılmıştır. Buna ek olarak; katılımcıların kişisel bilgilerinin korunması gereğiyle isimleri yerine, "kadın" (K) ve "erkek" E olarak kısaltılmış ve numaralandırılmıştır. Yanına da yaş bilgileri eklenmiştir. (K1,18), (E4,21) gibi.

kavramı, kültürel öğrenme ve toplumsallaşma temelinde kurularak sürekli yeniden inşa edilen, “sorunların aşılması” üzerine geliştirilen, etkileşimsel eylemler bütünü olarak tanımlanmaktadır. Agnes Heller ise, gündelik yaşamda insan davranış ve eylemlerindeki değişikliklerin ele alınmasıyla, toplumun sosyo-ekonomik dönüşümünün anlaşılabilceğini vurgulamaktadır (akt. Cantek, 2005, s. 11). Michael E. Gardiner (2006, s.205-207) gündelik yaşam bilgisinin sorunsallaştırılarak, burada rutin ve sıradan olarak ifade edilen tüm edimlerin kendisinin, sosyal bir grup içerisindeki oldukça karmaşık, kimlik, statü ve kültürel sermaye ilişkilerine karşılık geldiğini ve bu çelişkilerin sorunsallaştırılmasını vurgulamaktadır. belirtmektedir. Michel De Certeau (1988, s. xi) ise; konuşma, okuma, hareket etme, alışveriş yapma gibi yaşam pratiklerinden hareketle, bireyin sistem tahakkümü karşısında kendi stratejilerini oluşturduğu bir direniş alanı olarak gündelik yaşamdan söz etmektedir.

Gündelik hayatı konu alan literatürün önemli bir kaynağını da “gündelik hayat tarihçiliği” oluşturmaktadır. George Iggers’a göre¹⁷ özellikle 20.yy’ın ilk yarısında Annales dergisi çevresinde toplanan bir grubun oluşturduğu, Annales Okulu ile birlikte, siyasi ve makro bir tarih anlayışına alternatif olarak, sıradan insanın varlığını sorunsallaştıran, çok katmanlı, sınırlarının bilincinde oldukları bilimsel bir mikro tarih anlayışı gündeme gelmiştir. Bu ekol çerçevesinde ekonomik sistem gibi belirli konular kapsam dışı bırakılmamış; fakat gündelik yaşamla bağlantısı kurularak ele alınmıştır. Özellikle Annales Ekolünün ikinci kuşak isimlerinden Braudel’in¹⁸ *Maddi Uygarlık: Gündelik Hayatın Yapıları* (2004) çalışmasında gündelik hayatın değişmeyen zemini üzerine inşa edilen piyasa ve ekonomik sistemin oluşturduğu üç düzeye yönelik ilişkisel tespiti buna örnektir. Dolayısıyla gündelik yaşam tarihi üzerine yapılan araştırmalar, bir bütün olarak tarih disiplininin de alanını genişletmiştir.

Bu bağlamda, gündelik hayat tarihçiliği üzerine yapılan değerlendirmelerden hareketle bir çerçeve oluşturmak, çalışmaya katkı sunacaktır. İlhan Tekeli, “Tarih Yazımında Yeni Yaklaşımlar: Küreselleşme ve Yerelleşme” başlıklı çalışmasında, (2000, s. 43) modern ve postmodern yaklaşımların

¹⁷ Annales ekolünü dört kuşak olarak inceleyen Iggers’a göre, birinci kuşakta ekolün kurucuları “Fanche-Comte” çalışmasıyla dilbilimsel ve göstergebilimsel değerlendirmeler sunan Febvre ve “French Rural History” çalışmasıyla Bloch yer almaktadır. Kültür, imtiyazlı sınıfın yanı sıra, köylüleri de kapsayan bir nitelik kazanmıştır. Annales Ekolünde düz çizgisel ilerlemeci ve değişimi konu alan bir tarihçilik değil, belirli zaman ve mekandaki bir kültürel olguya odaklanan bakış açısı öne çıkmaktadır. İkinci kuşakta yer alan Braudel’in Akdeniz’i bir coğrafi mekan olarak üç farklı zamana ayırarak (“neredeyse duran zaman”, “ağır ilerleyen zaman” “hızlı akan zaman”) incelediği aynı isimli kitabı, bu bakış açısına uygun bir örnektir. Üçüncü kuşakta nicelleşme artarak önem kazanmakta antropoloji alanı; bellek ve zihniyet tarihçiliği ile sanat, edebiyat, ticaret ve din konuları öne çıkmaktadır. Bu kuşaktaki isimler: Le Roy Ladurie (“Languedoc Köylüleri” (1966) adlı iklim tarihi çalışması), Robert Mandrou, Jacques Le Goff ve Georges Duby’dır. Dördüncü kuşakta ise Jacques Revel, André Burguiere ve Bernard Lepetit yer almaktadır (Iggers, 2000, s. 57-62).

¹⁸ Braudel’e (2004, s.12) göre, ekonomik hayat, insanların maddi yaşamlarını biçimlendirdiği ve sürdürdüğü üç düzey veya katmandan oluşmaktadır. Zemin ise, gündelik hayatın yüzyıllardır değişmeyen yapıları üzerine oturmaktadır. Bunlardan ilki, insanların üretilen ürünleri tüketme biçimleri olarak tanımlanan “gündeliğin yapıları” yani gündelik taleplerdir. Bu katın üzerinde ekonominin devrini sürdüren piyasa ve değişim dinamikleri yer alır. Üçüncü düzey ise, merkezini tekellerin oluşturduğu kapitalizmdir ve özgürleştirici gücün karşılığı bu katmanda ortaya çıkmaktadır. Braudel’in vurgusu ise, bu katmanlar arasında saydamlıktan spekülasyona doğru bir dönüşüm vardır ve önemli olan da bunun nasıl gerçekleştirildiğinin anlaşılmasıdır.

tarİh yazımında kapsadıkları ve sınır dışında bıraktıklarından hareketle, gündelik tarih yazımını sorunsallaŐtırmaktadır. Ayrıca Tekeli (2000), iş alanı, faaliyet alanı ve eğlence alanı olarak bölümlendirdiği ve bu biçimiyle sürekli kendisini yeniden üreten gündelik yaşamın önemi üzerinde durarak, modernizmin kabullerini eleştirel bir okumayla ele alan postmodern düşünçenin mikro tarih çalışmalarının artışıyla bağlantısını kurmaktadır. 1960'lara geldiğinde gündelik hayata ilişkin kültür kavrayışının kapsamının İngiliz Kültürel Çalışmalar Ekolü ile önemli ölçüde geliŐtiđini söylemek mümkündür. Bu ekol, 1970'li yıllarla birlikte özellikle tarihçilerin antropologlarla bir araya gelmesiyle öne çıkan kültür tarihçiliğinin anlaşılması bakımından da önemlidir. İngiliz Kültür Ekolü, yüksek kültür-alçak ayırımını reddederek; kitlelerin, hakim kültürün hegemonik kurallarına direniş biçimi üzerinde durmaktadır. Clifford Geertz'in (2010) kültür tanımı, tarih içinde simgelere dönüŐtürülmüŐ olarak aktarılan bir kavramlar sistemi ve anlamlar kalıbı olarak özetlenebilir. Peter Burke (2006, s.10) ise kültür tarihini; klasik aşama, güzel sanatların toplumsal tarihi, halk kültürünün keşfi ve yeni kültür tarihi olarak dört evreye ayırır¹⁹. 1970'li yıllarda bir "aŐađıdan tarih" okuması olarak, sıradan bir köylünün kaos teorisi ile sıradan halkın en mahrem görülebilecek yaŐantılarından kesitler sunan "Peynir ve Kurtlar" örnek verilebilir (Burke, 2006, s.64). 1980'lerle birlikte, özellikle Mikhail Bakhtin'in dil ve semiyoloji, Norbert Elias²⁰ kültür ve uygarlık²¹ için "utanma ve tiksinti eŐiđi", Michael Foucault'un beden denetimi ve iktidar ilişkisi ve Pierre Bourdieu'nun habitus, kültürel sermaye gibi kavramlarıyla katkı sundukları "yeni kültür tarihi" kavrayışı öne çıkmaktadır (Burke, 2006, s. 73-80). Bunun karşısında Edward Palmer Thompson'un *İngiliz İŞçi Sınıfının Oluşumu* (1963) çalışmasını kültür tarihine yönelik olarak ortaya çıkan karşıt Marksist tepki olarak okumak mümkündür. Thompson, 1770-1850'leri kapsayan dönemde işçi sınıfının oluşumunun fabrika iŐçiliđi üzerinden durağan bir formda açıklanması nedeniyle endüstriyel kapitalizmin doğuşundan esas olarak etkilenen; fakat hiç değinilmeyen kesimi "zavallı çorapçiyı, Luddcu kumaŐçiyı, "modası geçmiŐ" el tezgahı dokumacısını, "ütopyacı" zanaatları ve hatta Loanna Soutcott'un aldatılmıŐ müridini gelecek nesillerin muazzam lütfüne eriŐtirmeye (hor görüsünden

¹⁹ Jacob Burckhardt ve *Ortaçağ'ın Sonbaharı* çalışmasıyla Huizinga'nın öne çıktığı, kültür tarihinin klasik aşamasında, "büyük gelenek" vurgusu yapılmaktadır. Burke; Burckhardt'ın "göreceli güvenilirlik" konusundaki fikirlerine katılmakla birlikte; Huizinga'yı kültür tarihçisinin belli bir dönemin metinlerini, zamanlarının koŐsulsuz aynaları olarak ele almanın problemlili olduğu vurgusuyla eleŐtirmektedir (2006, s.30).

²⁰ Norbert Elias'ın *The Civilizing Process* (Uygarlık Süreci) kitabında, "Batı" ve "modernlik" kavramlarına yönelik eleştirel bir sorgulama ile, "medeni davranma durumu" ilk ortaya çıkış süreci ile günümüz iktidar ilişkilerine eklememesi arasındaki bağı kurmaktadır. Sıradanlığını yitirerek teorik bir anlam kazanan gündelik yaşam alanının bir parçası olarak utanma, yüz kızarması gibi duyguların tarihçesini yapmaktadır. Elias'a göre; merkezi devletin Şiddet kullanımını kendi monopolü altına almasıyla başlayan ve giderek daha çok alana yayılan ve derinleşen sosyal denetim ağları, kişiler üstündeki "dış" baskı ve kontrolleri yođunlaŐtırmıŐtır. Toplumsal yasaklar iç disiplin ve oto-kontrol biçiminde varlıklarını sürdürmektedir (Öncü, 2000, s. 12).

²¹ Burada uygarlık konusunda görüşlerini farklı bir perspektiften ve daha erken tarihli olarak paylaşan Sigmund Freud, 1930'da yayımladığı "Uygarlığın Huzursuzluğu" başlıklı kitabında uygarlığın kaçınılmaz olarak huzursuzluğu beraberinde getirdiği; fakat yine de uygarlık arayışının sürdüğu bir dilemmadan hareketle, uygarlığı anlamak için psikanalizin nasıl kullanılacağını açıklamaktadır. Çalışmasında din, lidere bağlılık güdüsü ve libido gibi oldukça farklı kavramlar arasında geçişler kuran Freud, "ilk atanın öldürülmesi" tasviriyle, lidere yönelik bağlılık ve güven duygusunu cinsellikle ilgili olan libido kavramına bağlamaktadır. Ona göre, toplumda çıkarlarımız adına terk ettiğimiz duygu ve dürtüler lidere olan inanç azaldığında geri gelmektedir.

kurtarmaya) çalışıyorum” ifadeleriyle ele almaktadır (Thompson, 2004, s. 43). Böyle bir sınıf anlayışı ise ilişkiseldir. Thompson, sınıf bilincinin nasıl şekillendiği üzerinde durmakta ve kültürü bu bilincin oluşumunda önemli bir noktaya yerleştirmektedir. Sonuç olarak gündelik yaşam literatürüne ilişkin bu kesitten hareketle, oldukça farklı uğrakların bulunduğu, çeşitli disiplinler ve perspektifler arasındaki geçişliliği mümkün kılan bir alan olarak kurulduğu ve etkileşimli bir biçimde geliştiği söylenebilir.

2. Gündelik Yaşam Literatüründe Gençlik ve Medya

Gençlik çalışmaları ve medya araştırmaları üzerine gündelik yaşam literatüründe takip edilebilecek pek çok farklı kuramsal tartışmadan söz edebilmek mümkündür. Fakat bu çalışma kapsamında gündelik yaşamın ele alındığı bağlam üzerinden Henri Lefebvre Erving Goffman ve Howard S. Becker’in değerlendirmeleri üzerinde durularak, gündelik yaşamda gençlik ve medya ilişkisi ele alınmaktadır. Henri Lefebvre ve *Modern Dünyada Gündelik Hayat* çalışması, gündelik yaşam alanının dönüştürücü potansiyeli vurgusunu, gençlerin ve medyanın gündelik yaşam alanındaki etkileşimi ile birlikte düşünmemizi sağlayan bir pencere açmaktadır. Erving Goffman ve *Günlük Yaşamda Benliğin Sunumu* çalışması nedeniyle; günlük yaşamdaki pratiklerin sahne önü ve arkasındaki ikiliği üzerinden benliğin kuruluşu ve işleyişini açıklayan dramaturjik bir değerlendirmenin medya ve gençlerin yoksulluk tanımları arasındaki gerilimli ilişkiyi anlamlandırması açısından önemlidir. Howard Becker ve *Hariciler* çalışmasına ise yoksulları hariciler olarak işaretleyen ve gündelik yaşam alanında bu türden kodları doğallaştıran vurgusu nedeniyle yer verilmektedir.

Henri Lefebvre (2013, s. 27-28), “günlük” olanı doğanın ritmi ile oluşan döngüler olarak ifade etmekte; ‘gündelik’ olanı ise modern olanla bitişirmektedir. Lefebvre, gündelik hayat kavramını tanımlarken onu felsefi hayatla olan karşıtlığı ile açıklamaktadır Buna göre, felsefi alandan farklı olarak “şimdi ve burada” olanı ifade eden gündelik yaşam, modernlik ile eşzamanlı, karmaşık ve heterojendir; bir alan ve aynı zamanda bir aşamadır; dengesiz durumlar içerisinde bağlar kurarak bir denge tutturma çabasıdır ve toplumu anlamak için kritik bir ipucudur (Lefebvre, 2013, s. 32-40). Doğal olan ile modern düzenleri örtüştürmek meselesi önemlidir. Modern hayat ilerlemecidir ve bu tekabülü sağlamak da zordur. Modern hayat, gündeliğin içine sınıfsal toplumsal ayrımlar katarak, bir göstergeler kümesi oluşturmaktadır (Tekeli, 2000, s. 48). Dolayısıyla Lefebvre’nin gündelik hayat kavrayışı, bireylerin yaşamlarının olağan ve sıradan akışını tanımlayan farklı kültürlerde farklı şekillerde biçimlenen değiştirici ve dönüştürücü pratiklerin tamamına ve bu döngünün ardındaki yapısal mekanizmanın görünür kılınması gerekliliğine işaret etmektedir (Yanıkaya, 2009).

Kültürün pratikleştirilmesini politik bir mücadele alanı tartışmasıyla değerlendiren Lefebvre, gündelik yaşam tartışmalarına yönelik görüşlerini, İkinci Dünya Savaşı sonrası Fransa’sını konu edinen

Modern Dünyada Gündelik Hayat (2013) kitabında ele almaktadır. Gündelik hayatın tanımlanması sorunlu bir yerde durduğunu ifade eden Lefebvre'ye göre (2013, s. 83), “Gündelik hayatın değerlendirilmesi, farklı önem derecelerine sahip birbirleriyle çelişkili görünen alanların da incelenmesini” zorunlu kılmaktadır. Dolayısıyla ekonomi, kültür, teknoloji, politika gibi pek çok girift alandaki ilişkileri kapsayan bir bakış açısına ihtiyaç duyulmaktadır. Lefebvre'nin (2013, s. 40) buradaki vurgusu ise gündelik yaşamın, “doğal” “mütevazı” görünümü ve sorgulanmayacak kadar kanıksanmasının sorunlu oluşudur. Çünkü bu özellikleri nedeniyle gündelik yaşam, üretim ve tüketim döngüsünün örgütlendiği bir alan olarak nesneleşmektedir. Gündelik hayat; “denge” durumunun korunmasıyla var olan eski ilişkilerin sürdürülmeye devam ettiği fakat aynı zamanda “tehdit edici dengesizliklerin” meydana gelebildiği bir alandır. Dolayısıyla potansiyel bir dönüşüm, bireylerin gündelik yaşamlarını devam ettirmelerinin mümkün olmadığı durumlarda ortaya çıkacaktır. (Lefebvre, 2013, s. 44).

Lefebvre'nin gündelik yaşamdan hareketle gençler ve kitle iletişim araçları üzerine yaptığı değerlendirmeler de dikkate değerdir. Burada özellikle gençlik ve kitle iletişim araçlarının ilişkisinin savaş sonrası dönemle birlikte gündelik yaşamın “yapılandırılması” üzerinden kuruluşu vurgusu önemlidir. Gençlerin ailenin mevcut toplumsal formasyonuna ters düşen, “kendilerine özgü” oysa diğerlerinden farksız bir gündelik hayat içine yerleşmeye yöneldikleri vurgusu üzerinden Lefebvre (2013) onların varlıklarıyla ve “değerleriyle”, yetişkinleri, yetişkinlere yönelik nesnelere ve yetişkinlerin pazarlarını etkilediklerine işaret etmektedir. “Değer oluşturamıyorlar, kendi değerlerini dayatmakta daha başarısız kalıyorlar. Hem olumsuz hem de yoğun olarak tükettikleri şey, bu durumda, maddi varlıklarıyla ve göstergeleriyle onları çevreleyen yetişkinlere ait nesnelere. Bu durumdan da, kaba savlarla pek kolay telafi edilemeyen derin ve sayısız tatminsizlik doğuyor” (Lefebvre, 2013, s. 105).

Lefebvre'ye göre gündelik yaşam alanı gençler açısından da tekrarlanan ve içselleştirilen davranış kalıpları oluşturmaktadır. Onun temel eleştirisi ise, gençlerin veya daha da ötesinde gençliğin kurumsallaştırılmış bir kategori olarak tüketim toplumunun doğal ve masumane tüketicileri olarak işaretlenmeleri ve bu yolla gençlerin etrafına inşa edilen bir gündelik yaşam düzeninin piyasa ve tüketime eklemlenmesine yöneliktir (Lefebvre, 2013, s. 186-187). Bu ideolojiye uygun olacak şekilde gündelik hayatın parçaları olarak iş yaşamı, özel yaşam, aile hayatı, boş zaman ve eğlence örgütlenmesi bilinçli bir biçimde “programlanmakta”dır (Lefebvre, 2013, s. 71-72). Çünkü kent hayatı, kitle iletişim araçları veya ilişki ve iletişim mekanizmalarını sürekli devrede tutarak, gündelik hayatın maddi ve maddi olmayan ilişkiler temelinde yoğunlaşmasını, kontrollü bir biçimde değişmesini ve dönüşmesini sağlamaktadır (Lefebvre, 2013, s. 206).

Gündelik yaşam tartışmalarına yönelik farklı bir bakış açısı, *Gündelik Yaşamda Benliğin Sunumu* (2014) çalışmasıyla Erving Goffman'a aittir. Bu çalışmasında Goffman'ın odağı, gündelik yaşamda iletişimi mümkün kılan yüz yüze etkileşim²² pratiklerine eğilerek; benliğin kuruluşuna ve sosyal etkileşim temelinde gözlemlenebilir gündelik davranış organizasyonuna ilişkin dramaturjik bir değerlendirme yapmaktır. Erving Goffman bu dramaturjik yaklaşımında, gündelik yaşamda bireylerin etkileşimli eylemlerini “sahne” metaforuyla ele alarak değerlendirmektedir²³. Dolayısıyla gündelik yaşam rutininde bireylerin kendileri hakkında oluşan izlenimleri²⁴ kontrol altında tutmak üzere ne tür bir sunuş gerçekleştirdiği sorunsalı gündeme gelmektedir. Buna göre birey bir yandan, kendi hakkında düşünülenleri sorgulamakta ve bunu denetim altında tutmak amacıyla, diğer insanların belleklerindeki “kendilerine” ilişkin tanımı etkilemeyi önemsemektedir. Diğer yandan ise, içinde bulunduğu grup veya toplumsal statünün gerektirdiği kurallar ve işleyişiyle de etkileşim içerisindedir (Goffman, 2014: 16 ve 19-21). Dolayısıyla gündelik yaşamda aktörler etkileşimli eylemleriyle esasen bir rutini oynamaktadır.

Goffman (2014, s. 43-50), kişinin rutini sırasında, kendi idealleşmiş görüntüsünü sergilediğini söylemektedir. İdeal olana aykırı olan gerçekler dürtüler veya etkinliklere yönelik ise saklama eğilimi söz konusudur. Nihayetinde yaşam koşulları, egemen toplumsal koşullar veya kişisel nedenler, bireylerin rutinlerinin önem ve öncelik sırasını düzenleyici dinamikler olarak karşımıza çıkmaktadır. Söz konusu rutinler çoğunlukla bir “takım”²⁵ ile gerçekleştirilmektedir. Bir takımın nihai amacı; performansının çizdiği durum tanımının sürdürülmesi ile rutini koruyan ve takım tarafından desteklenen gerçeği sağlama sağlayan “takım uyumu”nun sağlanmasıdır. Bunun başarılması amacıyla, takım performanslarında aktörlerin birbirlerine ve davranışlarına güvenmeleri, bu davranışlara uygun izlenim yaratmaları gerekmektedir. (Goffman, 2014, s. 85 ve 94).

Goffman'ın özellikle çalışmamız açısından ilişki kurabileceğimiz önemli tespitlerinden ilki aktörün takım sayesinde “kendi kendisinin izleyicisi” haline gelmesi durumudur. Gençlerin içinde ve etkileşim halinde buldukları zamansal ve mekânsal düzlemde, sosyalleşme deneyimlerinde sürekli olarak kendilerine yönelik izlenimleri pekiştirecek davranışlarda bulunmaları, giyim kuşam, kullanılan teknolojik araçlar, sosyal medya hesapları gibi çeşitli görsel materyalleri de bu doğrultuda tüketmeleri bu bağlamda değerlendirilebilir. Gençler “oyuncu”lar olarak, söz konusu grupta, egemen olan

²²Yüz yüze etkileşim kavramı aynı fiziksel mekânı paylaşan kişi-grubun birbirinin görüş-düşünce ve davranışına yönelik etkisi biçiminde tanımlanmıştır (Goffman, 2014, s. 28).

²³ Goffman burada gözlemci ve katılımcı aktörlerin gündelik yaşamlarındaki tanımlı rollerden oluşan performanslarını vurgulayan rutin (pattern of action) kavramına işaret etmektedir (Poloma, 1993, s. 202).

²⁴Goffman'a göre; dar anlamda iletişime de karşılık gelen ve sözlü simgeleri veya onların yerine geçen şeyleri içeren, kişinin verdiği izlenimdir; İkincisi ise, gözlemcilerin fail hakkında bulgu sağlayabileceği beklentisiyle değerlendiren çeşitli eylemleri içeren, kişinin yaydığı izlenimdir. Goffman, bu kitabında daha çok yayılan izlenimler üzerinde durmaktadır (Goffman, 2014, s.16).

²⁵Goffman “takım”ı “bir rutinin sahnelenmesinde işbirliğinde bulunan bireyler kümesi” olarak tanımlamakta ve “her şeyin yüzeyde görünmediği bir tür gizli topluluk” olarak görmektedir (Goffman, 2014, s.84).

alışkanlıklar, beğeni ve eleştiriler veya tüketim pratikleri gibi grup normlarıyla uyumlu bir etkileşim halindedir. Dolayısıyla takıma dahil olabilmenin toplumsal karşılığı bu takımda “kabul gören” ve “dışlayan” mekanizmalara uygun hareket edebilmekten geçmektedir. Tam da bu noktada yoksul gençlerin medya metinleriyle kurdukları etkileşimin niteliği, kullandıkları veya kullanmak istedikleri cep telefonları veya bilgisayarlar gibi yeni iletişim araçları, onların toplumda yer almak veya kabul görmek istedikleri biçime ilişkin örüntüler sunmaktadır. Bir diğer önemli tespit ise, Goffman’ın “bölge” olarak tanımladığı bireyin dışarıya açık veya kapalı durumunu denetlediği gündelik yaşam alanına ilişkindir. Buna göre bir performansı meydana getiren iki bölge bulunmaktadır. “Ön bölge” (front region), kişinin performansının tüm izleyicilere açık, genel ve sabit görüntüsüdür. “Sahne arkası” veya “arka bölge” (back stage) ise, ön bölgedeki performansın oluşturduğu izlenimle çelişen, kolay ulaşılamayan ve tanınması izleyiciye bağlı olan bölgedir (Goffman, 2014, s. 108-114). Goffman’ın bu kategorik yorumunun temel katkısı, bireylerin gündelik yaşam eylemlerinin toplumsal nedenlerle dışa dönük görülebilen veya gözlemlenebilen bir ön sahne boyutunun yanı sıra, aynı eylemlerin bireylerin kendi izlenimlerine yönelik başarılarının onaylandığı bir içe dönük görülemeyen veya gözlenemeyen bir sahne arkası sürecin de değerlendirilmesi gerekliliğini hatırlatmasıdır. Çalışmamız açısından ise, yoksul gençlerin kendi yoksulluk deneyimleri üzerinden medyadaki yoksulluk temsilinin bir yeniden okuması yapılırken, gençlerin ön bölgede dışa vurduklarını, sahne arkasında örtük kalanları anlamlandırmak üzere yorumlamaya ilişkin bir farkındalık oluşturmasıdır. Kuşkusuz Erving Goffman’ın çok sayıda kavramsallaştırması ve kapsamlı değerlendirmeleri bulunmaktadır. Fakat onun dramaturjik kuramından sunulan bu kesit yoluyla, gündelik yaşam tartışmalarında sorgulanmaksızın sıradanlaşan “aktör”, “performans” ve “bölge”lerin karşılık geldiği toplumsal kategorilerin eleştirel bir yeniden okumasını yapmak, onun gündelik yaşam kavrayışına yönelik kapsayıcı bir adımdır.

Howard S. Becker “Hariciler” (2013) çalışmasında, toplumsal gruplar tarafından konulan ve gündelik yaşam alanında da yerleşikleşen bir takım kuralların, buna uygun bir davranış bütünü beraberinde getirdiğini ifade etmektedir. Kurallara uygun davranış ifadesi kritiktir çünkü kurallara aykırı davranış olarak karşıtını kurmaktadır. Bu karşıt durumun izini süren Becker, gündelik yaşam alanında ‘öteki’ olanı veya öteki olma durumunu mercek altına almaktadır. Kurallara uygun davranış, ‘doğru’ olarak kabul edilmekte ve sürdürülmekte, kurallara aykırı davranış ise “yanlış” olarak işaretlenmekte ve yasaklanmaktadır. İşte bu noktada gündelik yaşamında söz konusu toplumsal kuralları ihlal ederek damgalanan kişi/grup Becker’in ifadesiyle “harici” olarak tanımlanmaktadır (Becker, 2013, s. 23). Buradan, haricilik durumunu üzerine temellendirdiği ve toplumsal bir yaratı, bir etiketleme sistematığı olarak ele aldığı “sapkınlık” kavramına geçiş yapan Becker’in özgün katkısı, sapkınlığı hali hazırdaki davranışların değerlendirilmesi biçiminde değil, bizzat toplum tarafından inşa edilen, “toplumsal kuralların uygulanışı”na yönelik bir sorunsallaştırma ile açıklamasıdır. Bu hareket noktasının ardından

Becker, (2013, s. 25-30) patolojik bir durum olarak tanımlanan sapkınığın yaygın olandan/ortalamadan farklılaşanını oluşturduğu bir mesafe ölçütü olarak değerlendirildiği, siyasi bir zorunluluk olarak üretildiği veya grup kurallarına uymama biçiminde toplumsal düzen formunun sürdürülmesi adına ileri sürüldüğü; istatistiki, sosyolojik, siyasi bir dizi değişkeni tartışmaya açmaktadır.

Becker'in (2013), ihlal edilmesi sapkınılık olarak tanımlanan toplumsal kurallar konulmasının sapkınılığı yarattığı vurgusu, bu çalışma açısından önemlidir. Yoksul gençler, içinde buldukları gündelik yaşam koşullarını biçimlendiren kurallar ekseninde, çoğunlukla kapalı ve denetimci bir çevrede hayatlarını devam ettirmekte; zaman zaman yoksulluk durumuyla birlikte, suç veya madde bağımlılığı gibi çeşitli "kural dışı" davranışlarla özdeşleştirilen bir toplumsal katman olarak işaretlenerek belirli noktalarda bir haricilik durumunun tanımlayıcısı haline getirilmektedir (Becker, 2013; Goffman, 2018; 2019). Dolayısıyla yine gençlerin kendi yoksulluk "deneyimlerinin sesi"nin duyurulmasının önemi belirginleşmektedir. Becker medya ve gündelik yaşam ilişkisini, iletişim araçlarının oluşturduğu gündelik yaşam bilgisi üzerinden kurmaktadır. Buna göre bireyler toplumsal kural ve yasakların işleyiş durumuna ilişkin bilgi art alanlarını iletişim araçlarında yer bulan içeriklerin "hakim okuması" yoluyla inşa etmektedirler²⁶. Becker çalışmasında gündelik yaşam, gençlik ve medya ilişkisine de kısaca değinmektedir. Gençler veya gençlik durumu, kitle medyası üzerinde biçimlendirici bir kültürel etkiye sahiptir; fakat gençlerin gündelik yaşam alanlarında, uymaları gereken pek çok "önemli" kural yetişkinler tarafından konulmaktadır. Bu durum gençlerin söz konusu kuralları koyup işletebilecekleri bir sağduyu ve sorumluluk iradesinde olmadıkları gerekçesiyle, gençlerin kapıldığı "etraflarının sarılmış" olduğu hissine rağmen meşrulaştırılmıştır (Becker, 2013, s. 40).

Sonuç olarak gündelik yaşam literatürü; medya, gençlik veya yoksulluk gibi çeşitli kavramlarla ve birlikte ele alınarak daha da geliştirilmelidir. Gündelik olanın ne olduğu ve nasıl kurulduğu, gündelik olan ve sıradanlık ilişkisi, toplumsal kuralların gündelik yaşamda ne şekilde karşılık bulduğu gibi çok çeşitli alanlar bu bağlamda incelenmeye açıktır.

3. Genç Yoksulların Gözünden Gündelik Yaşamda Yoksulluk ve Medya

Görüşme yapılan 5 kadın 5 erkek gencin yaşları 14-25 arasında değişmektedir²⁷. Katılımcıların tamamı hali hazırda ortaokul, lise veya üniversite eğitimlerini sürdürmektedir. Gençler, eğitimlerini ilerletmeyi; mesleki beklentileri ve gelecekleri adına önemli bulduklarını belirtmişlerdir. Dikkat çeken bulgulardan bir tanesi, biri dışındaki erkek katılımcıların tamamının düzenli gelir getiren bir işte

²⁶Howard Becker (2014, s. 35) bir tartışmada suç konusundaki bireysel/toplumsal algının suça ilişkin güvenilir kaynaklar ve araştırmalardan elde edilen gerçek verilere değil, medyada yer alan suç konulu içeriklerin yoğunluğu/bilgisi üzerinden tanımlandığına dikkat çekmesi bu duruma ilişkin çarpıcı bir örnektir.

²⁷ Kadın katılımcılardan biri 14, diğeri 15, biri 17 ve iki tanesi 18 yaşındadır. Erkek katılımcılardan ise biri 17, biri 18, diğeri üçü ise; 21,24 ve 25 yaşlarındadır.

çalışıyor olmasıdır. Kadın katılımcılardan ise ikisi, garsonluk, satış hostesliği, şarkıcılık, kasiyerlik gibi çeşitli sezonluk işlerde çalıştıklarını belirtmişlerdir. Gençlere çalışma nedenleri sorulduğunda özellikle erkek katılımcılardan aile bütçesine destek vermek yanıtı alınırken, kadın katılımcılardan; kendi ihtiyaçlarını karşılayarak aileleri üzerindeki yüklerini hafifletmek yanıtı alınmıştır. Görüşme yapılan gençlerden yalnızca bir tanesi evli ve çocuk sahibidir. İki kadın katılımcı; içinde buldukları sosyo-ekonomik koşullar nedeniyle ailelerinin kendilerini evlendirmek istediklerini; fakat kendilerinin mümkün olduğunca buna direnerek eğitimlerini sürdürmeye çalıştıklarını belirtmiştir.

Sahip oldukları ve kullandıkları iletişim araçları göz önünde bulundurulduğunda; gençlerin tamamının hanelerinde en az bir tane televizyonunun bulunduğu anlaşılmıştır. Buna karşın; üç kadın ve iki erkekten oluşan beş gencin kendine ait bir bilgisayarının bulunmadığı ve bilgisayarı bulunan beş gençten ikisinin internet bağlantılarının bulunmadığı görülmüştür. Ayrıca iki kadın ve bir erkek katılımcının cep telefonu bulunmamaktadır. Buradan hareketle; gençlerin tamamının bir geleneksel kitle iletişim aracına erişim sağlayarak buradaki medya metinleriyle sürekli etkileşimde bulunabildiği; fakat yeni medya ortamına görece daha sınırlı şekilde erişim sağlayabildikleri görülmüştür. Yine de yapılan görüşmelerde gençlerin yeni medya erişimine yönelik çabaları dikkat çekmektedir.²⁸ Gençler, özellikle cep telefonuna sahip olmayı önemsemekte ve telefonlarına mümkün olduğunca internet bağlantısı sağlamaya çalışmaktadırlar. Dolayısıyla gençlerin kendilerinin kontrolünde olan bir alanı, özellikle yeni medya ortamının çok fonksiyonlu niteliğiyle kurgulama çabasında olduklarını söylemek mümkündür. Bunun gerekçesi olarak da, arama ve mesajlaşma fonksiyonunun yanı sıra; kendi fotoğrafları veya özel bilgilerini saklama, sosyal medya hesaplarını aktif olarak kullanma, arkadaş toplantılarını organize edebilme, merak ettikleri kişi, olay vb. durumu arkadaşlarıyla ‘eşzamanlı’ olarak öğrenebilme ve yorumlama, müzik dinleme, film izleme, oyun oynama gibi noktaların altını çizmektedir. Buradaki eşzamanlılık vurgusu önemlidir. Goffman’ın ifade ettiği biçimiyle gençler “oyuncu”lar olarak; “takım”a dahil olabilmek adına burada egemen olan alışkanlıklar, “kabul gören” ve “dışlayan” mekanizmalar gibi grup normlarıyla uyumlu bir etkileşim halindedir. Dolayısıyla gençler de iletişim araçları ve içerikleri yoluyla birbirleriyle olan etkileşimlerini geliştirecek ve beğeni veya kabul görme gibi kendilerine yönelik izlenimi olumlu yönde pekiştirecek bir “performans” sergilemektedirler. Bunun dışında gençlerin radyo, gazete veya dergi takibinin yok denecek kadar sınırlı olduğu görülmüştür. Televizyon geleneksel iletişim aracı olarak yoksul gençler açısından etkinliğini sürdürmekle birlikte; özellikle cep telefonu bilgisayar ve internet olmak üzere yeni medya ortamının bu gençler açısından önemli

²⁸ Aileleri tarafından bilinmeyen sosyal medya hesaplarının açılması, internet cafe kullanımı, arkadaşlarının cep telefon ve bilgisayarları üzerinden sosyal medya hesaplarının yönetimi, derslerinden başarılı olma kaydıyla ailelerinden cep telefonu veya internet talebi gibi durumlar örnek gösterilebilir.

bulduğu belirtilmiştir. Özellikle yeni medyada gençlerin tek bir iletişim aracı üzerinden hızlı ve kolay biçimde birçok işlemi yapabilmesi, onların yeni medyayı tercih etme nedenlerinin başında gelmektedir.

Önemli aslında yani her şey onun üzerinden oluyo... internet yani, televizyondan çok. (K1,18)

Bulamadığım bilgileri bulabiliyorum, internet ortamı istediğin gibi bilgiye ulaştırabiliyor. En sonunda da kafam ağrıdığı zaman küçük bi oyunla kafamı dağıtabiliyosun. (E5, 24)

Ya bi kere kendi ülkedeki haberleri takip edebiliyosun, kendi ülkedeki insanları takip edebiliyosun. Yurt dışından haberleri takip edebiliyosun. İlgileniyosan giyim, kuşam onları takip edebiliyosun... Benim için önemli o yüzden. (E4, 17)

Gençlerin çoğunluğu, gündelik yaşamlarında medyanın önemli bir yeri olduğu görüşündedir. Çünkü deneyimledikleri yoksullukla mücadele etmenin önemli bir yolu, kendi sosyal etkileşimlerini kesintisiz bir biçimde sürdürmeleridir. Günümüzde de bu sosyal etkileşim, iletişim araçları ve içerikleri üzerinden gerçekleşmektedir. Bu tespit, Goffman'ın (2018; 2019) değerlendirmelerinden yola çıkarak gençlerin benlik inşaları sürecinde, kendini ifade etme, beğenilme, kabul görme gibi sosyal ihtiyaçlarının kendi istedikleri şekilde karşılanması için; davranışlarını sahne önü ve arka sahnede sürekli olarak denetleme gereksinimiyle ilişkilendirilebilir. İletişim araçları göz önünde bulundurulduğunda kullanım yoğunluğu açısından en çok cep telefonu, ardından da televizyon ve bilgisayar öne çıkmaktadır. Gençlerin medya metinleriyle etkileşimlerine ilişkin genel bir değerlendirme yapıldığında; televizyon aracılığıyla sırasıyla en çok dizi, haber, moda programları, spor programları ve yarışma programlarının ve burada öne çıkan bir takım karakterlerin takip edildiği belirtilmektedir. Bir katılımcı buradaki ihtiyacını “diziler bence gerekli, sorunlar kafamızdan yok oluyor... (K4, 14) şeklinde ifade etmiştir. Yeni medya ortamında ise sırasıyla Facebook, Instagram, Youtube ve Twitter sosyal paylaşım ağları ve video kanalının takip edildiği ifade edilmiştir. Dolayısıyla yapılan görüşmelerde gençlerin yoksulluk tanımları ve medyada yer alan yoksulluk tanımlarına ilişkin kaynakları da bu ortamlar olarak belirginleşmiştir.

Gençlerle yapılan görüşme sırasında çarpıcı olarak tek bir yoksulluk tanımından söz edilmediği; aksine çok farklı yoksulluk tanımlarıyla karşılaşıldığını söylemek mümkündür. Gençlerin çoğunun ifadelerinde “yoksul olan bir kişiye yönelik olarak kendi görüşlerini” aktardıklarını belirtmeleri dikkat çekmektedir. Gençlerden bazıları yoksulluğu; beslenme, barınma, giyim kuşam gibi bir takım temel ihtiyaçlarını karşılayamama veya yetersiz karşılama gibi bir “maddi yoksunluk” olarak ifade ederken; gençlerden birkaçı, yalnızlık, hor görülme, yok sayılma, başarısızlık gibi daha duygusal yoksunluk durumuna yaklaşan bir yoksulluk tanımı yapmaktadır.

Yoksulluk, hani isteyip de alamadığım, oldu biz bi ara çektik onla ilgili... Hani bişeyi almak istiyorsun ailene söylüyorsun ailen karşında çok üzülüyor bunu da biliyorum ama hani küçükken abimle de çok yaşadık, isteyip de alamadığımız çok şey oldu (K3, 15)

Yoksulluk ezilmek demek yani zenginler tarafından, başkaları tarafından, ezilmek hor görülme küçülmek demek bana göre. (K4,14)

Yoksulluk tanımlarına ilişkin bir diğer nokta da gençlerin kendilerini oldukça etkileyen bir konu üzerine özetledikleri tek bir cümleden oluşan tanımlardır. “Yoksulluk kebab yiyememektir”, “üstü başı yırtık oluyor” gibi ifadelere benzer örnekler, görüşme sırasında gençler tarafından sıklıkla dillendirilmiştir. Bununla birlikte görüşmelerde iki gencin yoksulluğa ilişkin muhafazakar değerlendirmeleri ve yoksulluk diye bir sorunun bulunmadığına yönelik tespitlerinin de altı çizilmelidir.

Yoksulluk, yani maddi durumu kötü olan, babası çalışmayan en çok da. Elbiseleri yırtık oluyo, babaları vefat etmiş oluyo, annesiyle kendi ayakları üstünde durmaya çalışıyo. (K5,17)

Hiç kebab yememiş bi insan yoksul demektir benim için. Çünkü yoktur. Hani parasızlık da öyledir yani yoksulluk... bilmiyodur yani, onun ne olduğunu bilmiyodur. Tanımsızdır yani onun için... (E4, 17)

Şimdi, yoksulluk diye bişey yoktur... Yoksul insan diye de bişey yoktur. İnsan gaip aleminde doğmuştur... İnsanların hepsi tektir. Allah'tan gelmiştir Allah'a gideceklerdir. O yüzden Allah ben dilediğime zenginliği veririm. Sen benden istersen ben sana zenginliği veririm, dilediğime de zenginliği vermem diyo. İlk önce istemeyi bileceksin, çalışmayı yapacaksın, saygılı olacaksın, herkes seni sevecek, Allah da seni sevecek, işte o zaman istediğini alabilirsin. (E5, 24)

Gençlerin zenginlik tanımlamaları da, yoksulluk tanımlarındaki karşıtlık olarak yer bulmaktadır. Görüşmelerde yoksulluk konusunda örnekler verirken gençler, zengin bir kişinin yaşadıkları ile yoksul bir kişinin deneyimleri arasındaki idealleştirilmiş durum tanımlarını öne çıkarmaktadır.

Bi lokantaya misal, takım elbiseli bi adam sokarsın, adam güzelce ağırılar, işte param yok der. Ama adamlar güzel takım elbiseli gördükleri için o adamı oturturlar. Ama aynı adama kötü bir kıyafet giydirip oraya soksanız o adam onu kapının önünden bile geçirmez yani lüks bi lokanta olsa. Bence insanın görünüşüne doğru bakıyorlar yani. Yoksulluk bence yalnızlık ya... Yalnız kalmak... (E2, 18)

Dolayısıyla öncelikli olarak kent yoksulu gençlerin “kendi” yoksulluklarını nasıl tanımladıkları ve ne tür anlamlarla eşleştirdikleri noktası önem kazanmaktadır. Görüşmelerde yoksulluk kavramsallaştırması, ekonomik ölçütleri kapsayan; fakat onu aşan bir “yoksulluk” kavramsallaştırmasına dönüşmektedir. Bir diğer eğilim ise, gençlerin kendilerinden dışsal bir noktada konumlandıkları; fakat gündelik yaşamlarında deneyimledikleri gerilimli ilişkiden doğan yoksulluk tanımlarının öne çıkmasıdır.

Gençlerin gündelik yaşamlarında deneyimledikleri yoksulluk ile medya aracılığıyla temsil edilen yoksulluk tanımları, birbirleriyle etkileşim içerisindedir. Fakat bu etkileşimin niteliği zaman zaman uzlaşımçı zaman zaman da çatışmacı bir biçim almaktadır. Yoksulluk Halleri kitabının “Ağır Çekim Yoksulluk” başlığında Necmi Erdoğan (2011: 307-308), yoksulluk kavrayışının, yoksulların gündelik hayat faaliyetlerinin incelenmesinin yanı sıra, medyadaki yoksulluk tanımlamaları ve temsilleriyle birlikte ele alınması gerektiğinin altını çizmektedir. Kendi temsilleri üzerinde etkin olamayan yoksullar, onlar adına biçilen kodlar ve idealize edilen zenginlik durumunu, tüketim pratiklerini ve statü sembollerini medya aracılığıyla deneyimlemektedir. Bu bağlamda medya tüketim deneyimleri, önemli ölçüde medya temsilleri ekseninde biçimlenmektedir.

Lefebvre'nin (2013) ifade ettiği gençlik durumunun “arada kalmış” niteliği ve maddi varlıklar ve göstergeler olarak yetişkinlere ait nesnelere ait nesnelere kullanımı tespiti bu noktada anlamlıdır. Yapılan görüşmeler sırasında gençlerin cep telefonlarına sahip olma veya internete sürekli erişim sağlama gibi bir takım isteklerinin, onların içinde buldukları zorlu koşullarla mücadelesinin bir yolu; bir zorunluluk olarak ifade edildiği görülmüştür. Yazarın işaret ettiği anlamda, gündelik yaşamı bir dönüştürücü mücadele pratiği olarak kavramanın önemi de bu bağlamda anlam kazanmaktadır. Yoksul gençler, içinde buldukları zamansal, mekânsal sosyo-ekonomik koşullar çerçevesinde bir yoksulluk durumunu deneyimlemektedir; buna karşın medyada, kendilerinin çoğu zaman kurucu olarak değil ancak izleyici olarak dahil olabildiği, görece imal edilmiş bir gerçeklik ile üretilmiş bir yoksulluk temsili ile karşı karşıya kalmaktadırlar. Bu nedenle bu iki durum arasındaki gerilimli ilişkiyi mercek altına almak önemlidir. Burada gençlerin medya içeriklerini ne tür gerekçelerle tükettikleri noktası da ayrıca önem arz etmektedir. Görüşmelerde gençlerin medya metinlerini, içinde buldukları gerilimli koşullardan kısa süreli de olsa uzaklaşmak, kendi geleceklerine yönelik olarak umutlu beklentilerini pekiştirmek, arkadaş ortamlarındaki gündemlerini oluşturmak gibi gerekçelerle takip ettikleri ifade edilmektedir. Gençler zaman zaman dizi veya haber programlarının samimiyetsizliği ve gerçekdışılığına; sosyal medyanın ise zaman kaybı veya derslerindeki başarısızlıkların kaynağı olduğuna yönelik eleştiriler de yöneltmektedir; fakat tüm bu durumlarda gençlerin kendi yaşam koşullarıyla karşılaştırdıkları bir referans noktası haline gelmektedir.

Gündelik yaşamlarını kısıtlıyor yani ben kesinlikle bu şekilde yorumluyorum. Bi kere sosyal ağ siteleri diyo ama insanları daha çok asosyalleştiriyor. Çünkü sosyal ağlar insanlar tarafından doğru bir şekilde kullanılmıyor. Ben atıyorum bu telefonu alıp, hangi ülke nerde? Bu tip araştırmalar yapabilirim ya da kitap okuyabilirim. Ama ben napıyorum? WhatsApp'a giriyorum Facebook'a giriyorum arkadaşlarımla sohbet ediyorum. Bundan dolayı bu beni gerileştiriyor. Ben de çok alıştım... Ben de eskiden insanlarla yüz yüze daha iyi konuşur, iletişim kurardım. Ama telefon elime geçtiğinden beri artık her şeyimi böyle sanal alemde yapmaya başladım... (K2, 18)

İyi hissediyorum, özenti hissediyorum. Özenti hissettiğim için kendimi doğal bulmuyorum. Sonra geri özüme dönüyorum... (E4, 17)

Yapılan görüşmelerde gençler; pek çok medya içeriğinde yer alan zenginlik ve yoksulluk tanımlarının “abartılı” ve “gerçek dışı” bir biçimde kutuplaştırılarak sunulduğu görüşündedir. Ayrıca gençlerin ifadelerinde sıklıkla, üzerinde konuştukları programları kendi gündelik yaşamlarından örneklerle karşılaştırmalı bir biçimde değerlendirdikleri gözlemlenmiştir. Özellikle gençler, kendi ekonomik durumlarının dizilerde yer verilen yoksullar kadar kötü veya “ileride zengin olacak yoksul bir genç” ideali kadar iyi olmadığını belirtmektedir. Bununla birlikte kendi mevcut durum ve koşullarının dışında değerlendirdikleri bir “gerçek yoksullar” kategorisinin medyadaki “eksik temsiliyet”ine de vurgu yapmaktadır.

Gerçek hayata baktığımız zaman, yani olayların acı tarafları da var... Yani mesela birini gördün, evi falan daha kötü olabiliyor durumu falan daha kötü... Dizilerde hani bu şekilde yansıtılmaz heralde tutup da yamanın evini gösteriyolar yani çok da yoksul gibi gelmedi bana açıkçası yani. İyi... (K1,18)

Becker’in *Hariciler* (2013) kavramsallaştırmasından hareketle medya; yoksulluğa ilişkin bir takım tanımlamalar sunan ve yoksulların yalnızca izleyici olarak dahil olabildiği bir kaynak olarak; yoksul bir kişinin içinde bulunduğu koşullardan “kurtulmak” için yapılması gereken “doğruları” ve kaçınılması gereken “yanlış” kuralları da reçetelendirmektedir. Bu bağlamda medya, yoksulluk durumunu da bir haricilik kategorisi olarak işaretlemektedir. Gençlerden bazıları, bir takım televizyon programlarında yer alan karakterler ve oradaki yaşam tarzlarının gündelik yaşamlarında gördükleri ve deneyimledikleri yoksulluğu anlatmadığını söyleyerek bu metinlerin samimiyetini sorgulamaktadır. Burada “samimiyet” ifadesi önem kazanmaktadır. Çünkü medya metinlerinin yoksul gençlerin içinde buldukları gündelik yaşamlarında “ihtiyaç” duyduklarının “doğal” biçimde anlatılmasını ifade eden samimi olma beklentisi, temel bir beğeni ölçütü olarak belirginleşmektedir. Örneğin gençler dizilerde; birden bire zengin olma, yaşanan yeri tamamen terk etme, aniden “düzelen” konuşma pratikleri gibi noktaları anlamsız bulmaktadır. Çünkü bu tür hikayeler gençlerin gündelik yaşamlarında bu biçimiyle karşılık bulmamaktadır. Bir katılımcının görüşme sırasında izlediği bir televizyon dizisinde eve ayakkabı ile girme sekansı “Gerçek fakirler, eve ayakkabılarını çıkartıp giriyolar...” (K4, 19) şeklinde ifade edilmiştir.

Ya yoksulluğu nasıl anlatacaklar ki? Televizyonda yoksullu tamamen ya böyle sersefil şekilde anlatıyorlar böyle sokakta yaşayan biri olarak anlatıyorlar, iğrenç pis giyimli, ya da böyle Med-Cezir’de gördüğümüz gibi evde böyle tarz giyinen bir tane yakışıklı çocuk çıkıyo, ki öyle değil olay. Böyle lanse ediyolar yani, zenginlere de yoksulu öyle tanıtıyolar belki, yoksullar da zenginleri tamamen öyle lüks evlerde oturuyorlar gibi görüyorlar. (E4, 17)

Hiçbi dizide gerçek fakir gösterilmedi, yani şu çevreye bi bakalım, Dışkapı'da. Ne fakir insanlar var ama dizide hiç bunlar gösterilmiyor. Ben otobüse biniyorum orda bi kadın, dört tane çocuğu, karnında da hamile. Otobüse verecek parası yok, elini açmış dileniyor. Fakirlik budur yani. Hiçbir şekilde hiçbir dizide bunlar gösterilmiyor. İşte fakir, son derece lüks bir evde yaşıyo, lüks bi evin hizmetçiliğini yapıyo, e günümüzde fakirlik hep o şekilde gösteriliyo yani. Siz öyle bi dizi yapın ben de izliyim. (K2, 18)

Medyaya yönelik değerlendirmelerin özellikle daha alt yaş grubundaki genç katılımcılarda eleştirel bir anlamlandırma pratiğinin aksine, yoksulluğu “geride bırakılacak”, zenginliği ise “nihai olarak hedeflenen” bir biçimde tanımladıkları gözlemlenmiştir. Özellikle popüler gençlik dizileri ve buradaki başkarakterlerin giyim kuşamları, yaşadıkları evler, sahip oldukları arabalar, kullanılan cep telefonları veya diğer iletişim araçları ve gerçekleştirdikleri sosyal aktiviteler, kent yoksulu gençlerin sürekli olarak tekrarladıkları ve onlar tarafından “yüksek” olarak ifade edilen sosyo-ekonomik koşullara işaret etmektedir. Bu ölçütler aynı zamanda onların zenginlik tanımlarını da oluşturmaktadır. Görüşmeler sırasında Med-Cezir dizisindeki esas karaktere yönelik eleştirilerini ifade eden gençlerin tanımlarından hareketle “gerçek yoksul” olarak tanımlana kişilerin “diksiyonu bozuk”, “pahalı iletişim araçlarına sahip olamayan” “iyi giyimli olmayan” gibi bir takım özelliklerle eşleştirildiği belirtilmektedir. Diğer yandan bir bütün olarak medya ele alındığında, çeşitli noktalarda eleştiriler yöneltten gençlerin de zaman zaman “idealize edilmiş bir yaşam tarzı”na ilişkin ifadeler kullandıklarını söylemek mümkündür. Televizyon programlarında veya sosyal paylaşım sitelerindeki içeriklerde karşılaşılan lüks evlerde yaşamak ve arabaları kullanmak, kendisine hizmet eden görevlilerin olması, çok para kazandıkları meslekleri yapmak, her istediklerini almak, bakımlı, güzel ve yakışıklı olmak gibi ideal bir dış görünüm kazanmak ve daha pek çok tanımlama bu yaşam tarzı vurgusu içerisinde yer almaktadır. Bu yaşam tarzı nosyonuyla paralellik gösterecek şekilde gençler, medyadaki belirli karakterlerin fiziksel özelliklerini, davranışlarını, yaşadıkları çevreyi gibi bir bütünlük içerisinde değerlendirerek referans almaktadır.

Ya gösteriş olabilir ki ben de I-Phone 6 istiyorum mesela. Ki Ocak ayında da alınacak. Bunu gösteriş için mi istiyorum? Hem biraz gösteriş için, hem de elimde biraz daha, en iyisi olsun ve ben bunu daha uzun süre kullanıyım. (E4, 17)

Kim öyle zengin bir hayat yaşamak istemez ki? Dizelerdeki gibi yani... Yani onun evi var benimki de olsun, ben de isterim. Başkaları da ister yani. (K4, 15)

Görüşmelerde karşılaşılan önemli bir nokta da haber programlarına ilişkin olarak gençlerin yaptığı “hakim okuma”ya ilişkindir. Gençler çoğunlukla haber programlarını takip etmekte ve özellikle son dönemde yaygınlaşan bir uyuşturucu maddeye ilişkin ölüm haberleri ve çeşitli suç haberlerinin kendilerini etkilediğini belirtmişlerdir. Bu bağlamda özellikle yoksul gençlerin gündelik yaşamlarının

zamansal ve mekânsal koşullarının bir sonucu olarak söz konusu durumlar gençler tarafından “gerçek hayatta da karşılaşılabilecek gerçeklikler” olarak yorumlanmaktadır.

Yoksul gençlerin sosyal medya kullanım deneyimleri ve gündelik yaşamlarına ilişkin olarak da birkaç noktanın altını çizmek gerekmektedir. Gençler özellikle Facebook ağında yer almakta; bu ağın sahip olduğu mesajlaşma, yer bildirim, fotoğraf video paylaşımı, durum paylaşımı gibi özellikleri kullanmaktadır. Görüşme yapılan gençlerin ayrıştıkları temel bir nokta bu paylaşımların niteliği üzerinedir. Bu paylaşımlar, gençlerin bir bölümü tarafından kendi düşüncelerini ifade etmek, arkadaşlarıyla paylaşımlarda bulunarak kendini iyi hissetmek, merak edilmek olarak değerlendirilmekte; fakat diğer grup tarafından, birbirlerinin sosyo-ekonomik durumlarını göz önünde bulundurmaksızın “gösteriş” amaçlı ve “aşırı” olarak ifade ettikleri paylaşımlar olarak yorumlanmaktadır. Bu kapsamdaki eleştirilerin, yurt dışı seyahat, alışveriş, çeşitli restoranlarda yemek yeme pratikleri gibi çeşitli toplumsal-kültürel etkinliklerde yer alamadığını belirttikleri bir “arkadaş temsili üzerinden” aktarıldığı ve kendi yoksulluk ve yoksunluk deneyimlerinin bu tür bir temsil yoluyla açıklanması dikkate değerdir. Gençlerin bu sorgulamalarını zengin-yoksul gerilimini sorgulama olarak da anlamlandırmak mümkündür. Ayrıca gençler sosyal medya hesaplarında arkadaşlarının yaptıkları bu türden paylaşımların gerçekliğini de sorgulamaktadır.

Mesela dün akşam kendimi hani çok kötü hissettiğim bi anda, duygularımı paylaştım. Oraya yazdım. Sonra biraz rahatladım. Hani insanlar günlük falan tutarlar ya, artık onu biraz teknolojik ortama getirmiş gibiyiz. Birkaç tane şiir falan yazıyorum, onları paylaştılar beğendiler falan. Yer bildirim fazla yapmıyorum, ya bi arkadaşım var sürekli hani yani oraya gitmese bile yazıyo yani şu pub dayım bu club dayım. Onu biraz gösteriş için buluyorum yani, gerek yok buna. (K1, 18)

Ya ne biliyim, ben hadi şimdi mesela Paris'teyim. Fakirler siz ne geziyorsunuz, siz ordasınız! Ha ha ha! Çok gereksizce bişey yani. Şimdi insanlarda şu vardır. Düşünmemiş gibi görürler, şimdi senin mesela Paris'te olduğunu görürler, canları çeker, ama ilgilenmiyomuş gibi yaparlar. Ama yine de gözlerinde gönüllerinde kalır o his... O yüzden, ne biliyim ben şurda tost yiyorum, adam aç. Şimdi onun gönlünde kaldı... Napacaksın? (E5, 24)

Sonuçta biz karşımızdaki lahmacuncudayım derken onun nerde olduğunu bilmiyoruz. Belki yatağının içine girmiş ağlıyor fakirlikten. Onu kimse bilemez, yani bu örtülebilir sosyal ağlardan (K2, 18)

Görüşmelerde, medya tüketiminin gündelik yaşamda karşılaşılan ve çatışma yaratan durumlardan uzaklaşmak şeklinde tanımlandığı, mevcut yaşam koşullarından bir “kaçış stratejisi” olarak değerlendirilmektedir. Bununla birlikte gençler açısından mevcut durumla mücadele ettikleri bu direniş yönteminin geçici olduğu, karşılaşılan sorunların çözümünde yapısal ve kalıcı bir yaklaşımı üretmediğine ilişkin farkındalığın söz konusu olduğu söylenebilir. Dolayısıyla günümüzdeki dizilerde sunulan, zenginlik, lüks yaşam gibi bir takım göstergeler gençler tarafından kendi yaşamları ile

“izlemekte oldukları” yaşam arasında bir kıyaslamayı beraberinde getirmediği, katılımcıların izledikleri dizileri farklı şekillerde eleştirdikleri görülmektedir. Bu bağlamda bakıldığında, yoksul gençler için televizyon programları gençlerin ifadesiyle “onları onlara anlatmak”tan uzaktır.

Yoksul gençlerin yoksulluğu bir sorun olarak değerlendirip değerlendirmedikleri ve medyanın bu sorunun çözülmesinde etkili bir kaynak olup olmadığına yönelik yorumları, çeşitli noktalarda farklılık göstermekle birlikte genel anlamda medyanın sınırlı bir katkısının olacağı yönündedir. Gençlerin çoğunluğu boş zamanlarını değerlendirme, sosyal aktivitelerini gerçekleştirme, çevrelerinde ilgilerini çeken olaylardan haberdar olabilme, eğlence, eğitim gibi pek çok amaçla medya ortamında bulunmasına karşın, içinde buldukları yoksulluk durumunun çözümünde medyadan herhangi yapıcı bir katkı sunması yönünde bir beklenti taşımamaktadır. Gençlerin önemli bir bölümü açısından; yoksulluk olarak tanımlanan yapısal ve çok katmanlı bir toplumsal olgunun tanımlanmasında, tartışılmasında ve çözüm önerileri/politikaların üretiminde medyanın dönüştürücü bir güç olarak kabul görmediği anlaşılmaktadır. Yapılan görüşmelerdeki yanıtlar doğrultusunda gençlerin neredeyse tamamı, çoğunlukla medyanın böyle bir problemi çözmeye yönelik bir kaygı taşımayacağı, onun alanına girmeyeceği veya medyanın buna yönelik bir çaba sarf etmeyeceği yönündeki görüşlerini aktarmıştır. Diğer yandan, yoksulluğu çözülmesi gereken bir sorun olarak değerlendiren gençler, çözüme ilişkin olarak “zenginlerden yardım alınması”, “iş bulunması”, “hali hazırda çalışıyorsa ek gelir sağlayan ikinci bir işin bulunması”, “yardım kuruluşlarına başvurulması” gibi daha çok bireysel ve yoksulların kendi çabaları yoluyla gerçekleştirilmesi gereken bir çabayı örneklendirmektedir.

Medya bence çözüme çok zıt. Yani çözmek için bişey yapmıyor aksine insanları umutsuzluğa yönlendiriyor yani. (E3, 21)

Medya bu sorunun çözümünü sağlayamaz. Sağlasaydı böyle diziler olmazdı. Yani ben şu an Yaman'ı izlediğim zaman “keşke ben fakir olsaydım!” diyorum. Yani medya bunu kesinlikle önleyemez. (K2, 18)

Medya yoksulluğu gidermez, insanın hayatına eğlence katmak için olabilir ama yoksulluk çözümüyle bir alakası yok bence (K5, 17)

Yoksulluk medyayla çözülmez. Medyayla nasıl çözülür? Şurda şu iş var, iş ilanları gibisinden. Yani insanları yönlendirebilirler... (E1, 25)

Yoksulluk sorununun çözümünde medyanın bir dönüştürücü potansiyeli olduğunu düşünen yalnızca iki genç katılımcı bulunmaktadır. Onların vurgusu da, izledikleri programlarda çevrelerindeki sorunlara işaret edildiği, yoksulların olumsuz koşullarına yer verildiği ve onlara yardımcı olabilecek kişilerin durumdan haberdar olmalarının sağlanarak ihtiyaç sahiplerine yardım edilmesinin mümkün hale gelmesine ilişkindir.

Bence çözer. Çünkü televizyonlarda hep işte Suriyelileri gösteriyorlar işte. Onların evlerini nasıl olduklarını, çocuklarını... Mesela benim kardeşim yaşındaki çocukları gösteriyorlar ayaklarında ayakkabıları bile yok. Bence onlara yardım ediyolardır. Mesela biz bugün Aynur'la gelirken gördük, bi tane dilenci kadın vardı Suriyeli, bi tane adam da ona poğaça almış 4-5 tane, kadına verdi gitti. Yani bence yardımcı oluyor (K4, 15)

Dolayısıyla gençlerin söz konusu ifadelerinden hareketle yoksulluk sorununun çözümünde medyanın iş ilanlarına bakılması, konuya ilişkin etkili televizyon programları yapılması çerçevesinde katkı sağlayabileceği ve bunun da sınırlı bir katkı olabileceğini düşündüklerini söylemek mümkündür. Yoksulluğun çözümünde medyanın bütünlüklü bir çözümleyici işlevinin aksine; söz konusu içeriklerin daha yoğun şekilde üretilmesi ve artan sayıda ilgi görerek yardımın desteklenmesi noktasında işleyen tekil olaylar üzerinden kısmi bir çözüm fikri bulunmaktadır.

SONUÇ

Gündelik yaşam, yoksul gençlerin kendi yaşam deneyimlerinden hareketle tanımladıkları yoksulluk değerlendirilirken bakılması gereken bütüncül bir mekan, deneyim, anlam ve iletişim pratiğidir. Gençlerin çoğu, gündelik yaşamlarında medyanın önemli bir yeri olduğu görüşündedir. Çünkü deneyimledikleri yoksullukla mücadele etmenin önemli bir yolu; kendi sosyal etkileşimlerini kesintisiz bir biçimde sürdürmeleridir. Günümüzde de bu sosyal etkileşim, iletişim araçları ve içerikleri üzerinden gerçekleşmektedir. Literatürdeki mevcut tartışmalar bu bağlantıyı gençlik, yoksulluk, gündelik yaşam, medya ve tüketim gibi farklı eksenlerdeki odak noktaları üzerinden değerlendirmektedir; ancak çalışma bulguları, bu olguların birlikte değerlendirilebileceği bütüncül bir tartışma ihtiyacına işaret etmektedir. Çalışmanın bu bağlantılara işaret etme noktasında sonuçlar ürettiği ve bu açıdan özgün bir katkı sunabileceği düşünülmektedir.

Kent yoksulu gençlerin gündelik yaşamda biçimlenen rutin deneyimleri açısından medya, ürettiği araçlar ve içerikler açısından mevcut yoksulluk, yoksunluk, zenginlik, tüketim tanımlarını ve buna yönelik beğeni ve eleştirilerini inşa eden etkileşimsel bir pratik olarak görünürlük kazanmaktadır. Diğer yandan Goffman'ın (2014) dramaturji kuramında "ön bölge" (front stage) veya sahne önü kavramsallaştırmasıyla açıkladığı tartışma açısından medya, iletişim araçlarına yönelik bir sahiplik yoluyla, toplumsallaşma yoluyla birey hakkındaki izlenimlerin biçimlendirilmesi açısından önemli bulunmakta ve tüketilmektedir. "Arka bölge" (back stage) veya sahne arkası tartışması açısından ise; gençler içinde buldukları farklı damgalanma süreçleriyle başa çıkma stratejisi (tahammül etme, kaçış, mücadele vb.) olarak değerlendirmektedir. Bu açıdan bakıldığında, medya tüketim rutini, kent yoksulu gençler açısından gündelik ilişki ağlarının dışında kalmama iradesi ve eylemi anlamına gelmektedir.

Yoksulluk tanımlarına yönelik olarak iki kaynak belirginleşmektedir. Bunlar; yoksulluğu bizzat deneyimleyen kişilerin tanımları ile, medyanın içerikleri üzerinden kurgulamış olduğu tanımlamalardır.

Gençlere yoksulluğu nasıl tanımladıkları sorulduğunda, maddi, duygusal, sosyal yetersizliklere vurgu yapan çok çeşitli yanıtlar alınmıştır. Medya üzerinden inşa edilen yoksulluk tanımlarına ilişkin değerlendirmeleri sorulduğunda ise gençler buradaki aktarımı, “medyatik yoksulluk temsilleri” olarak değerlendirmekte, bu bağlamda “deneyimlenen yoksulluğa” dair bir temsiliyetin söz konusu olmadığı yönündeki eleştirilerini ifade etmektedir. Diğer yandan bu eleştiriler gündelik yaşam pratikleri açısından söz konusu programı tüketmeme gibi bir aşamaya geçmemekte; buna rağmen gençlerin yoksulluk tanımlarında bir referans noktası haline gelmektedir. Söz konusu tanımlarda ifade edilen zenginlik, çoğunlukla medyada izlenen biçimiyle ve lüks tüketimle ilişkilendirilmektedir. Dolayısıyla yoksul gençler kendi yoksulluk ve zenginlik tanımlarını biçimlendirirken medya ile sürekli etkileşim halinde olmakta; yaşadıkları derin yoksulluğun izleriyle de belirli noktadaki eleştirilerine rağmen medyada karşılaşmaktadırlar. Burada da medya metinlerinin tüketimine yönelik çoklu bir anlamlandırma süreci devreye girmektedir.

Medyaya yönelik değerlendirmelerin özellikle daha alt yaş grubundaki genç katılımcılarda eleştirel bir anlamlandırma pratiğinin aksine, yoksulluğu “geride bırakılacak”, zenginliği ise “nihai olarak hedeflenen” bir biçimde tanımladıkları gözlemlenmiştir. Medyada yer bulan içerikleri “hakim okuma” ile tüketen gençler açısından, idealize edilen zenginlik-yoksulluk tanımları üzerinden kabul gören bir yaşam tarzı beklentisinin öne çıkmaktadır. Müzakereci ve muhalif okumalarda ise, söz konusu temsil mekanizmalarına dair bir farkındalık ve eleştirel yönelim bulunmakla birlikte, medya tüketimi açısından bu eğilimin yansıtıldığı alternatif bir yaşam tarzı ve tüketim pratiğinin geliştiril(e)mediği gözlemlenmektedir.

Medya, görüşmelerde yoksulluk tanımlarının oluşturulması, eleştirisi ve çözüm önerileri konusunda başat bir kaynak ve dönüştürme potansiyeline sahip bir güç alanı biçiminde değerlendirilmemektedir. Burada daha çok gençler açısından zengin olma, gösterişçi tüketim ve buna uygun bir gündelik yaşam pratiği dikkat çekmektedir. Sınırlı olmakla birlikte; yoksulluğa ilişkin bir farkındalık yaratma noktasında medyanın kısmen katkı sunabileceği görüşü paylaşılmaktadır. Bu açıdan bakıldığında, gündelik yaşamda medyanın mutlak etkisi ve alternatif bir dönüştürücü güç olma potansiyeli, kent yaşamında genç yoksulluğu gibi daha yapısal bir soruna dikkat çekme ve çözüm üretme noktasında güçlü temsil mekanizmaları üretmediği sonucuna ulaşılmaktadır. Saha araştırmaları bulgularına dayanan bu temsil çalışmalarının gençler ve yoksulluk tartışmasını kapsayacak şekilde güncellenmesi ve spesifik olarak çeşitlendirilmesine ihtiyaç duyulmaktadır. Literatürde planlanan akademik çalışmaların alternatif medya kanalları ve güncel medya tartışmalarını da kapsayacak şekilde, farklı ölçeklerdeki kuramsal ve metodolojik tartışmalarla bu çerçevede alternatif araştırmalar üretilebilecektir.

KAYNAKÇA

- Becker, H. (2013). *Hariciler*. İstanbul: Heretik Yayınları.
- Bezirgan-Arar, Y. (2006). “Sıradanı Üretmek Sıradanı Tüketmek: Kenarda Kalanın Sıradışı Potansiyeli Üzerine. *Gündelik Hayat ve Medya*. s. 65-96. (içinde.) (der). Ankara: Ebabil
- Binark, M. (Ed.). (2007). *Yeni Medya Çalışmaları*. Ankara: Dipnot Yayınları.
- Braudel, F. (2004). *Maddi Uygarlık: Gündelik Hayatın Yapıları*. Ankara: İmge.
- Burke, P. (2006). *Kültür Tarihi*. İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Cantek, L. (2005). *Gündelik Yaşam Ve Basın (1945-1950) Basında Gündelik Yaşama Yansıyan Tartışmalar (Doktora Tezi)*. Ankara: Ankara Üniversitesi. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>
- Certeau, M. (1988). *The Practice Of Everyday Life*. Berkeley: California University Press.
- Certeau, M. (2009). *Gündelik Hayatın Keşfi-1 (Eylem, Uygulama Ve Üretim Sanatları)*. İstanbul: Dost.
- Elias, N. (2002). *Uygarlık Süreci: Batılı Üst Tabakaların Davranışlarındaki Değişmeler*. İstanbul: İletişim.
- Erdoğan, N. (2002). “Ağır Çekim Yoksulluk.” *Yoksulluk Halleri*. Necmi Erdoğan (ed.) içinde. İstanbul Demokrasi Kitaplığı. 307-312.
- Ergül, H., Gökalp, E., Cangöz, İ. (2012). *Medya Ne ki Her Şey Yalan: Kent Yoksullarının Günlük Yaşamında Medya*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Gardiner, M. E. (2006). Everyday Knowledge. *Theory Culture and Society*, 23(2-3), 205-207.
- Geertz, C. (2010). *Kültürlerin Yorumlanması*. Ankara: Dost Kitabevi Yayınları.
- Gencel Bek, M. (2014). *Medya Çocukluk ve Gençlik*. Ankara: A.Ü. Yayınevi.
- Goffman, E. (2018). *Toplum İçinde Davranmak: Etkileşimin Sosyal Düzenine Dair Açıklamalar*. Çev. Adem Bölükbaşı. Ankara: Heretik.
- Goffman, E. (2019). *Damga: Örselenmiş Kimliğin İdare Edilişi Üzerine Notlar*. Çev. Ş. Geniş, L. Ünsaldı ve S. N. Ağırnaslı. Ankara: Heretik.
- Goffman, E. (2004). *Gündelik Yaşamda Benliğin Sunumu*. İstanbul: Metis.
- Heller, A. (1999). Gündelik Hayatın Temel Etiği. G. Robinson ve J. Rundell içinde, *Tahayyül Gücünü Yeniden Düşünmek*. İstanbul: Ayrıntı.
- Iggers, G. G. (2000). *Yirminci Yüzyılda Tarih Yazımı: Bilimsel Nesnellikten Post Modernizme*. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Lefebvre, H. (2013). *Modern Dünyada Gündelik Hayat*. İstanbul: Metis.
- Lüküslü, D. (2003). Günümüz Türkiye Gençliği: Ne Kayıp Bir Kuşak Ne De Ülkenin Aydınlik Geleceği, *Türkiye’de Gençlik Çalışması ve Politikaları* içinde, Der: Y. Kurtaran, G. Nemutlu, N. Yentürk. İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Marshall, G. (1999). *Sosyoloji Sözlüğü*. Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları:
- Öncü, A. (2000). Elias ve Medeniyetin Öyküsü. *Toplum ve Bilim Dergisi*, (84), 8-17.
- Poloma, M. (1993). *Çağdaş Sosyoloji Kuramları*. Ankara: Gündoğan Yayınları.
- Schutz, A., Luckmann, T. (1973). *The Structures of The Life-World*. Evanston: Northwestern University Press.
- Şahin, Ö., Balta, E. (2001). Gündelik Yaşamı Dönüştürmek ve Marksist Düşünce. *Praksis*, (4), 185-217.
- Tekeli, İ., (2000), “Tarih Yazımında Gündelik Yaşam Tarihçiliğinin Kavramsal Çerçevesi Nasıl Genişletilebilir?”, *Tarih Yazımında Yeni Yaklaşımlar: Küreselleşme ve Yerelleşme* içinde, Üçüncü Uluslararası Tarih Kongresi, (s.42-60). İstanbul: Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı.
- Thompson, E. P. (2004). *İngiliz İşçi Sınıfının Oluşumu*. İstanbul: Birikim Yayınları.
- Wallerstein, I. (2004). Braudel’den Hareketle Güncellik Olarak Tarih. F. Braudel içinde, *Maddi Uygarlık: Gündelik Hayatın Yapıları* (s.11-16). Ankara: İmge.
- Yanıkaya, B. (2009). Gündelik Hayatın Suretinde: Öteki Korkusu, Görsel Şiddet ve Medya. B. Çoban içinde, *Medya, Milliyetçilik, Şiddet*. İstanbul: Su Yayınevi.

Yentürk, N., Kurtaran, Y., Nemutlu, N. (2008). *Türkiye 'de Gençlik Çalışması ve Politikaları*. (Der.) İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Yurttagüler, L. (2008). Sosyal Dışlanma ve Gençlik. N. Yentürk, vd. içinde, *Türkiye 'de Gençlik Çalışması ve Politikaları*. (s. 379-399). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

EXTENDED ABSTRACT

Since the 20th century, the literature on everyday life has developed and become established with the increase in academic studies in different fields of social sciences. The uniqueness of this literature stems from the fact that it offers a multi-layered perspective that problematizes the ordinary person, the unthinkable and the already “there”, emphasizes micro-narratives, and reminds us of the suspicion of the invisible control of the routine, rather than a linear progressive view. This perspective will also enable an alternative reading of the relationship between youth poverty and the media, which is the main subject of this study. Instead of considering poverty as an external phenomenon expressed in numbers, it is important to evaluate poverty as a dynamic that shapes the routine daily life of the individual, as a dynamic that is intertwined with it, and to make sense of poverty through the parallelism it establishes with daily life as a field of investigation and struggle. At this point, the poor's definitions of poverty and the sources that form these definitions gain importance. Undoubtedly, the mass media, the content produced and the media in general, including the institutional structure, constitute an important source of these programming mechanisms. In this context, the relationship between youth, poverty and the media should be emphasized. This is because “youth” as a concept is universalized and idealized by being used to represent a set of concepts such as dynamism, innovation, speed and development. When looked closely, it is possible to see that these values that are attached to youth are similar to the core values of the media as a product of new technology. Therefore, youth and the media constitute a unity that interacts with each other and constantly reconstructs each other. It is seen that the definitions of poverty that emerge when young people, as the category with the most active interaction with the media, are also poor, are produced by two different sources. The first of these sources is the definitions of poverty established and reproduced through the media. These definition of poverty produced through media sources are mostly found in representation studies that analyze media texts. The second source corresponds to poverty defined from the perspective of those who experience poverty themselves and seeks to answer the question of how the young poor evaluate poverty defined through the media. Within the scope of media studies, while the number of studies addressing the definitions and representation of poverty through media texts is relatively higher, the number of studies that interpret this issue based on the definitions of poverty of the poor themselves and evaluate the definitions of poverty produced through the media with the comments of those who experience poverty themselves is quite limited. Therefore, this study aims to reveal their definitions of poverty from the perspectives of poor youth and

to explain their evaluations of the conception of youth poverty defined through the media within the framework of their interaction with the media. Following an overview of the literature on everyday life, the relationship between everyday life, youth and media is established with reference to Henri Lefebvre (2013), Erving Goffman (2018; 2019) and Howard Becker (2013), who have important works in this field, and then an evaluation is presented on what kind of interaction can be mentioned between the poverty experienced by poor youth in their daily lives and the media. The main questions sought to be answered in this context can be summarized as; how poor youth evaluate the definitions of poverty and wealth produced through the media, which media texts and communication tools are more prominent on their definitions and evaluations of poverty, what kind of similarity and dissimilarity exists between the definitions of poverty that young people define themselves as part of their daily lives and the definitions of poverty they acquire through the media, and the visibility of the media as a suppressive and/or rescuing mechanism against poverty. In the study, qualitative research method and semi-structured interview technique were preferred. The findings of the study are based on semi-structured interviews with 10 young people, 5 female and 5 male, aged between 14-25, residing in low socio-economic income areas of Ankara. A methodological trajectory that moves from the daily life experiences of poor youth and focuses on their own meaning-making practices was preferred. In addition, within the scope of the study, the necessity of a holistic evaluation in which traditional media and new media are intertwined without overlooking the transitivity and relationality, connections and ruptures between the findings on traditional and new media use comes to the fore. In this way, while creating their definition of poverty, it becomes possible both not to ignore the fact that young people mostly use traditional media due to lack of resources and to make visible how they experience new media.